

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЧЕХІЇ ТА ПОЛЬЩІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Формування ефективної національної інноваційної системи (НІС) є важливим завданням як для розвиненої країни, так і для тієї, яка розвивається, оскільки інновації є одним з джерел і чинників соціально-економічного розвитку. Домінантою економічного зростання в умовах глобалізації при формуванні НІС стає система наукових знань, нових технологій, інноваційних процесів, продуктів і послуг. Вона повинна об'єднувати потенціал держави, організацій науково-технічної та освітньої сфер, підприємницького сектора, фінансово-кредитної сфери з метою реалізації результатів інтелектуальної діяльності на ринку високотехнологічної наукоємної продукції. Варто відзначити, що в НІС важливу роль відіграє державна інноваційна політика як частина державної соціально-економічної політики, що пов'язана зі комплексом організаційних, економічних, правових заходів, спрямованих на розвиток інноваційної діяльності. При цьому слід зазначити, що важливим елементом НІС є фінансова складова.

В умовах інтеграції України з країнами Європейського Союзу актуальним є досвід європейських країн щодо фінансового забезпечення формування інноваційної складової конкурентоспроможності національної економіки. Особливо цікавим і корисним є досвід Чехії та Польщі.

Незважаючи на те, що Чехія і Польща характеризуються високим рівнем відкритості економіки та її залученістю у світове господарство, є сусідами, мають схожі соціально-економічні моделі, вони мають різний рівень інноваційного розвитку. Лідером є Чехія.

Перш за все, слід відзначити, що в обох країнах недостатній рівень витрат на НДДКР. Якщо у Чехії рівень витрат у 2017 р. склав 1,68 % ВВП при середньому значенні по ЄС – 1,93 %, то у Польщі – 0,97 % [1–2]. До 2017 р. рівень витрат на НДДКР у Чехії дорівнював середньому значенню по ЄС. Слід також відзначити, що кошти, які приватний бізнес виділяє на фінансування НДДКР, в основному спрямовуються у малі і середні підприємства, що свідчить про низький рівень співпраці між приватним і державним секторами в інноваційній сфері.

Що стосується розвитку фінансової інфраструктури інноваційного розвитку, то у Чехії та Польщі створюються сприятливі умови для залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ), зокрема через науково-технологічні парки, бізнес-інкубатори, кластери, центри трансферу технологій, які сприяють розвитку інновацій, створенню нових робочих місць, розширенню кооперації між державним і приватним секторами, модернізації національної промисловості. Вагомий внесок забезпечують Національні мережі інновацій, Агентства по розвитку підприємництва й ін. [3]. І якщо Чехія останніми роками поступово підвищує рівень інноваційного розвитку, то Польща у

високотехнологічних галузях практично не винаходять інноваційні продукти, а скоріше ґрунтуються на інноваціях «другого покоління». Так, наприклад, поширена розробка аналогових препаратів, а не створення нових інноваційних ліків. Крім того, можна спостерігати, що значна частка досліджень не орієнтована на соціальні та економічні потреби населення. І серед причин цього недостатній рівень фінансування НДДКР.

В результаті довготривалої політики щодо залучення прямих іноземних інвестицій в Чехії та Польщі сформувалась висока залежність від іноземних компаній, що сприяють припливу ПІІ, а також обміну передовими технологіями, методами управління, науковими розробками й ін. Такі компанії є стимулами для розвитку економік. Більшою мірою завдяки їм країни досягають більш високої продуктивності. Однак, у випадку фінансово-економічної нестабільності приток ПІІ скорочується, а іноді може взагалі спостерігатися від'ємне сальдо ПІІ. Як результат, ПІІ є нестабільним джерелом фінансування інноваційного розвитку Чехії та Польщі.

В останній час країни демонструють поліпшення макроекономічних показників. Зокрема в Чехії спостерігаються високі темпи ВВП, зростання інфляції та вихід із зони дефляції (2 %, що повністю відповідає нормам ЄЦБ), спад безробіття (2-а позиція після Німеччини серед країн-учасниць ЄС в першому кварталі 2017 р.), значне зниження державного боргу та профіцит бюджету. Польща також у 2017 р. демонструє позитивну тенденцію, хоча не такими темпами, як Чехія. Можна засвідчити в Польщі низький рівень інфляції (2 %), стабілізацію динаміки державного боргу (67 %), зменшення дефіциту бюджету (–1,66 %). А, отже, можна очікувати відносного зростання інвестиційної привабливості цих країн.

Аналіз інноваційного розвитку Чехії та Польщі дозволяє виявити відносно високу частку витрат на вищу освіту. У 2016 р. цей показник склав 5% ВВП у Польщі та 4,5 % у Чехії при середньому значенні по ЄС – 4,7 % [1]. Така політика спрямована на зростання кваліфікованої робочої сили в країні, що, на думку уряду, призводить до зростання кількості науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт. Втім вже можна спостерігати позитивні результати у вигляді високої патентної активності. Так для Польщі 2015 р. став найбільш значущим, оскільки було подано рекордну кількість заяв на отримання патенту – 5250, видано патентів – 2554; у 2016 р. кількість поданих заявок зменшалась до 4675, однак кількість виданих патентів при цьому зросла до 3550. Польща займає 17 місце з 189 країн за кількістю патентних заявок, в той час як Чехія лише 36 позицію. У 2017 р. у Чехії кількість поданих патентів склала 981, виданих – 732. Втім позитивним є те, що у Чехії, не дивлячись на меншу кількість поданих заявок, близько 75% з них пройшли реєстрацію та отримали патент [4].

Поряд з цим, для Чехії та Польщі все ще характерно неефективне використання людського капіталу та інфраструктури для проведення досліджень. Втім у Чехії спостерігається висока частка зайнятих у високотехнологічних секторах (2017 р. – 4,7 %, що є вище середнього показника по ЄС – 4 %), на відміну від Польщі – 3 % [1].

Важливу роль у фінансуванні інноваційного розвитку, особливо малих і середніх підприємств [5], депресивних регіонів, відіграють фонди Європейського Союзу.

Не зважаючи на зусилля, Чехії та Польщі відносяться сьогодні до групи країн «помірних інноваторів». Відповідно для стимулювання інноваційного розвитку цих країн слід збільшити обсяг фінансування НДДКР, диверсифікувати структуру джерел фінансування, оскільки переважно це державні кошти та кошти фондів ЄС, підвищити ефективність їх використання, активізувати приватно-державну співпрацю у сфері інноваційного розвитку тощо.

Список використаних джерел:

1. World development indicators. The World Bank Group: веб-сайт. URL: <https://data.worldbank.org/country/>

2. Lomachynska I., Podgorna I. Innovation potential: impact on the national economy competitiveness of the EU developed countries. Baltic Journal of Economic Studies. 2018. Vol. 4, № 1. P. 262–270.

3. Lomachynska I., Manchenko K. Influence of direct foreign investment on economy development of the Visegrad Group countries: conclusions for Ukraine. National Economic Development and Modernization: experience of Poland and prospects for Ukraine : multi-authored monograph. Riga: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2017. P. 74–87.

4. Statistical Country Profiles. World intellectual property organization : веб-сайт. URL: http://www.wipo.int/ipstats/en/statistics/country_profile/

5. Мельник В.М., Ломачинська І.А. Роль держави у фінансовому забезпеченні малого і середнього підприємництва в Польщі: висновки для України. Економічний вісник: серія фінанси, облік, оподаткування. 2017. № 1. С. 120–128.